

בקיצור, תאריכים מדויקים, ובעיקר—קצת דבריריכיל פוליטיים. אולם אפשר מטעמים של צנזורה—בין חיצונית ובין עצמית—אין דן מרגלית מציג מסמכים העשויים לשפוך אור חדש על נושא ספרו.

סימן סגנוני למוישנות זו ימצא הקורא בדרך כתיבתו הסתמית מדי של המחבר: "פקיד בכיר בירושלים התלונן..." (ע' 26), "נהג לומר דיפלוטמט אמריקאי מנוסה..." (ע' 30), "קבע קצין בכיר במטכ"ל" (ע' 106), וכו', סגנון כזה מעורר אי־אמון בקורא שהרי בידיעה או בכתבה אקטואלית אין ברירה לפעמים אלא לבלוע סגנון עתונאי מתחמק שלעתים מתברר כי הוא מסווה ל"מלפפון" עתונאי. ואולם מחבר ספר חייב, כמדומה, להציג לפני הקורא את מקורו תיו.

לכתיבה הסתמית המפוקפקת צירף דן מר־גלית נסיונות מליציים הנראים מגוחכים אף בספרות יפה, קל־חומר בכתיבה פוליטית־היסטורית. למשל: "חלף חודש נובמבר ובאו שלגי דצמבר" (ע' 25), "מצד אחד לא רצה איש לשאת באחריות לחבה ומגו־מדינית בטחונות שלא היה שותף בה מראש ואשר גלים סוערים טילטלו אותה" (ע' 34). בכתבותיו ב"הארץ" אין דן מרגלית מרבה להשתמש ב"שלגי דצמבר". האם בוכות המסגנון ?

גישתו של המחבר לנושא מוטעית, לדעתי, מעיקרה. הגיבורים האמיתיים של ממשלת־הליכוד־הלאומי הם, על־פי דן מרגלית, העתונאים הישראלים. כך, למשל, למד הקורא לדעת כי יוסף חריף מ"מעריב" גילה את תכנה של "תכנית רוג'רס" (ע' 23), כי גולדה מאיר אמרה לעמוס אילון מ"הארץ" שאפשרות התערבות סובייטית בקרבות לא הובאה כלל בחשבון (ע' 41), כי ישעיהו בן־פורת מ"ידיעות אחרונות" טילפן לבית סופרו המדיני של "דבר" חגי אשד וביקש ממנו להעריך ולפרש בשידור ראדיו ישרי את המאורעות המדיניים (ע' 70), כי יאיר קוטלר מ"הארץ" קיבל ידיעה מהימנה ש־ארצות־הברית לוחצת על ישראל, וכו'.

זיקתה של ממלכת העתונות בפוליטיקה היא פרשה מעניינת כשלעצמה, אך לפי סופרו

אך לא מורה־דרך. אנג'לה, בתו שופעת־המיניות של ד"ר גרונר, מטיחה בפני סאמלר שעה שאביה מוציא את נשמתו:

"אתה חי חיים מיוחדים בחדר המדפא ההוא. זה מקסים, אך איזה קשר יש לזה עם משהו. אינני סבורה שאתה מבין את ענייניהם של הבריות. למה אתה מתכוון במשגל פה ? מה אתה יודע על זה ?"

מסקנת הספר היא שיסודות החברה המער־בית מתפוררים ותקוותה היחידה של חברה זו שסאמלרים זקנים המסתובבים עדיין ונושאים בנפשם ובמוחם שפיות־דעת אנו־שית יצליחו, אולי, לזרוע זרעים אחדים של המוצר הזה בדור הצעיר בטרם יילכו לעולמם.

שדר מהבית הלבן

עלייתה ונפילתה של ממשלת־הליכוד־הלאומי היא דראמה לאומית ופוליטית מרתקת. כדי לתארה באופן מניח את הדעת יש צורך במספר כישורים ובינפורמציה רחבה ומגו־ונת ככל האפשר על כל הקשור במישרים ובעקיפים בפרשה זו; הבנה פוליטית עמו־קה; אינטליגנציה אישית וכושר אנאליטי מעולה; עמדה אובייקטיבית, עד כמה שאפ־שר, כלפי המאורעות; חוסר מגמה־קדומה; הבחנה בין עיקר לטפל.

דן מרגלית, ששימש בתקופת פעולתה של ממשלת הליכוד הלאומי כתב מדיני של עתון "הארץ", ספק אם התברך באיזה מן הכישורים הנ"ל. לכן ספרו, "שדר מהבית הלבן", אינו אלא ריפורטז'ה מורחבת המפ־ליאה אותנו בתמימותה—על אף שמאז חיבור הספר חלפה קצת למעלה משנה בלבד.

"שדר מהבית הלבן" הוא ספר רצוף עובדות היכולות לעניין אדם שלא היה כלל מעורב "בעניינים" בשעתו. אולם כל קורא עתון ישראלי יחוש כי אין בעובדות חידוש רב וכמו יזכור כי נתקל בהן פה־ושם. יש אמנם פרטים חדשים והרחבת דברים שנודעו קודם

* דן מרגלית: שדר מהבית הלבן; הוצאת אופתו, 1971: 239 עמ'.

רגיש לתיאורם, כמו רודפת אחר האור להשיגו, רגישה לשינויים קלים כסייסמוגרף, כנה בבחינת תמות־נפש־יוחשוף את קווי העמק הנשקפים מתחת פני־המים הרוגשים של נפש האשה. בא ספרה החדש, "וירח בעמק איילון", ומשאיר את הקורא במבוכה. לכאורה כל שנאמר על עמליה כהנא־כרמון מחברת הסיפורים נכון גם כאן, אך למעשה אין בו כדי להביע את המיוחד־המדדהים שבכאן, אין בו לרמוז על העצמה הרבה של עמליה כהנא־כרמון ודאי לא על הפואטיקה שלה.

ב"וירח בעמק איילון" מובל הקורא למחוז אחר לא־מופר של עולם־הפנים של הגיבורים, מואר באור לא־צפוי ומוצג באמצעים לא־צפויים. הריתמוס של המסופר מפתיע מן השורות הראשונות, משפטים קצרים (תכופות משפטים חסרים), מעברים חדים מתחום לתחום, כשהסימנים המבחינים ביני־הם רק נרמזים, הדיאלוג החיצוני מקוטע, ואילו הפנימי—אסוציאטיבי אך מדויק. הקורא הלא־זהיר עלול לטעות בקשר בין הדיאלוגים והתיאורים לבין עצמם (למעשה רק, לאחר סיום קריאה ראשונה סוגת חתח־תים יכול הקורא לשוב ולקרוא את הספר בשטף); תחומי הזמן והמקום מיטשטשים. אם הריתמוס גדוש סינקופות, משתנה ולא־צפוי, הרי הלשון כוללת כמעט את כל הסגנונות האפשריים, מלשון־דיבור יבשה ועניינית לשברי משפט מרמזים, מקטעי דיבור שכמו מגיעים הם ממקומות שונים ורחוקים זה אחר זה לרישום אנין של זרימה אישית מלווה שברי פסוקי־מקרא המקנים ממד של משמעות, ממסירת־דברים בגוף שלישי תוך נסיון למסור תמונה שלמה של הנגלה והנשמע ללשון טעונה של גוף ראשון, כשהגיבורה הופכת מגברת טלמור המנופרת לנועה של גוף ראשון או לקרפדה של העבר.

לספר שני חלקים—הראשון קומפאקטי, השני פתוח יותר, ובסיומו ("כבסיום" הבריכה" של ביאליק ובסיום "בכפיפה אחת") רמזי־מפתח למבט־לאחור, נושא כמעט אינו ניתן להג־דרה ואת עלילתו אי־אפשר לסכם. אם נאמר

המדיני של "הארץ"—שבענין זה הוא טורח שלא להיות סתמי—מתעורר הרושם שה־עתונאים הם שעשו את הפוליטיקה. זוהי, כמובן, טעות אופטית פסיכולוגית של עתונאי הנוטה לראות עצמו במרכז העניינים. אשר לממשלת הליכוד הלאומי עצמה, הרי המחבר תוקף אותה בחריפות רבה: "הממ־שלה לקתה בהיעדר יכולת לראות את הדברים בצורתם הכוללת ובחנה את התמונה ללא מימד של עומק ועמקות. הדברים נלמדו כפשוטם ובין אם נאמרו על־ידי אמריקאי או אם היו שמועה המצויה מן האצבע חלפו־עברו כסופה רועמת בין משרדי־הממ־שלה וביטני משרד־החוק"...

רוב הנפשות הפועלות מוצגות באור מגוחך. עיקר חצי הבקורת והלעג מופנים כלפי השרים אבא אבן ויגאל אלון. גולדה מאיר זוכה לטיפול מעודן יותר. לעומת זאת משה דיין מוצג כסופרמן כמעט, דבר שהוא, כמדומה, בבחינת עוול גדול לדיין עצמו: "דיין המציאותי והספקן הניח מראש..." (ע' 42), "הציבור מכיר את שר־הבטחון על־פי תנופת הביצוע שמלווה את החלטותיו..." (ע' 53).

אפשר שהערכתיו של מרגלית את הממשלה ככלל ואת שריה כפרטים תואמות את המציאות, אולם הצגת עובדות ערומות והערכות ללא קשר סיבת־ניתוחי ביניהן יוצרת יחס של אי־אמון כלפי המחבר. נדמה לי שלא יריביו של אבן ולא מעריציו של דיין לא ירוו נחת מהספר. מכל־מקום, הבנתו של קורא מן המניין ספק אם העמיקה בעקבות קריאתו של "שדר מהבית הלבן".

וירח בעמק איילון

מי שקרא את סיפורי "בכפיפה אחת" נדמה היה לו שהתוודע אל עמליה כהנא־כרמון המספרת: סופרת־אשה, דקת־הבחנה ועשי־רת־לשון, מפנימה נופים ומקנה ממד אישי

* עמליה כהנא־כרמון: וירח בעמק איילון; הקיבוץ המאוחד, 1971; 203 עמ'.